

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XIX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**PROCEEDINGS
of the XIX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2024»**

**2024
Астана**

УДК 001

ББК 72

G99

«GYLYM JÁNE BILIM – 2024» студенттер мен жас ғалымдардың XIX Халықаралық ғылыми конференциясы = XIX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «GYLYM JÁNE BILIM – 2024» = The XIX International Scientific Conference for students and young scholars «GYLYM JÁNE BILIM – 2024». – Астана: – 7478 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.

ISBN 978-601-7697-07-5

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001

ББК 72

G99

ISBN 978-601-7697-07-5

**©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2024**

выписок, являются ключевыми шагами для защиты себя от мошенничества. Кроме того, учреждение интернет-полиции в Казахстане может сыграть важную роль в борьбе с киберпреступностью, обнаруживая новые схемы мошенничества, создавая базу данных мошеннических сайтов и сотрудничая с финансовыми учреждениями для предотвращения мошеннических транзакций. Создание такой организации представляет собой значимый шаг в направлении обеспечения безопасности онлайн-среды и защиты интересов граждан.

Список использованной литературы:

1. Анжела Ким. Информационно-аналитический портал Orda.kz. Фишинговая афера: как казахстанцам не попасться на крючок мошенника [30 апреля 2023] <https://orda.kz/fishingovaya-afeta-kak-kazahstanczam-ne-popastsya-na-kruchok-moshennika/>
2. Олеся Бассарова Корреспондент отдела General News o.bassarova@kursiv.media. Курсив Медиа Казахстан - деловой портал. Казахстанские банки и мобильные операторы предупреждают о новом виде мошенничества [6 апреля 2023] <https://kz.kursiv.media/2023-04-06/lbs-moshenniki-banki/>
3. Евгения Диких. Информационно-аналитический портал Orda.kz. Банки предупреждают казахстанцев о новом виде мошенничества [6 апреля 2023] <https://orda.kz/banki-preduprezhdayut-kazahstanczev-o-novom-vide-moshennichestva/>
4. Eurasian Bank — Сайт Евразийского банка. **Материал подготовлен при помощи** www.fingramota.kz. Предупрежден – значит вооружен: разрушаем легенды мошенников <https://eubank.kz/caution-scammers/>
5. 2023 FinGramota.kz | Агентство РК по регулированию и развитию финансового рынка <https://fingramota.kz/ru>
6. <https://ranking.kz/reviews/banking-and-finance/beregites-moshennikov-vsego-za-kvartal-zloumyshlenniki-nanesli-uscherb-naseleniyu-i-gosudarstvu-pochti-na-80-milliardov-tenge.html>

УДК 005

БАСҚАРУШЫЛЫҚ ШЕШІМДЕР ҚАБЫЛДАУ САЛАСЫНДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛАР

Азимбай Али

kraunplaza@mail.ru

Астана қаласы, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ-нің, «Менеджмент» кафедрасы,
6B04103 «Мемлекеттік және жергілікті басқару» БББ білім алушысы
Ғылыми жетекшісі - Ә.Ерсұлтанқызы

Қазіргі экономикалық жағдайлар тұрақсыздықпен және жоғары белгісіздікпен сипатталады, нәтижесінде ұйымды қалыптасқан жағдайда жедел бейімдеуге бағытталған тиімді шешімдерге қажеттілік туындайды. Сондықтан тиімді басқару шешімдерін қабылдау тақырыбы тәуекелдерді азайтуға және оң нәтижелерді көбейтуге ұмтылатын қоғам үшін әрқашан өзекті және маңызды болады.

Осылайша, басқару шешімдері басқару ішкі жүйесінің басқарылатын ішкі жүйеге, яғни басқару субъектісінің басқару объектісіне тұрақты әсер ету тәсілі болып табылады. Ал бұл әсер қойылған мақсаттарға жетуге әкеледі. Басқарушылық шешімді дайындау кезеңінде жағдайды экономикалық талдау, ақпаратты іздеу, жинау және өңдеу жүргізіледі, сондай-ақ шешуді талап ететін проблемалар анықталады және қалыптастырылады.

Басқару шешімдерін қабылдау мәселелерін классиктер де, көптеген заманауи ғалымдар да өз жұмыстарында қарастырды. Сонымен, П. Друкер шешім қабылдау көшбасшының көптеген міндеттерінің бірі ғана екенін атап өтті. Шешім менеджер уақытының аз ғана бөлігін алады, бірақ маңызды шешімдер қабылдау менеджердің нақты міндеті болып табылады. Тек

жоғары деңгейдегі басшы ғана маңызды стратегиялық шешімдер қабылдайды. Ал Г. А. Саймон, өз кезегінде, менеджменттегі шешім қабылдау ғылымы туралы өзінің классикалық жұмысында басқарушылық шешімді көшбасшылық процестермен синоним болатын процесс ретінде анықтайды. Басқаша айтқанда, басқарушылық шешім-бұл жоспарланған іс-шарада, кәсіпорынның мақсаттарында немесе міндеттерінде жетістікке жетуге бағытталған жан-жақты ойластырылған әрекет. Ұйымның қызметін қандай да бір шешім қабылдамай елестету мүмкін емес. Кез келген әрекет белгісіздік пен тәуекел жағдайында басқару субъектілерінің ниеттерін қанағаттандыру үшін қажетті шараларды іздеуді талап етеді.

Мемлекеттік басқару шешімдерін бағалаудың негізі ретінде орындалатын жұмыстың ауқымын, сондай-ақ онымен байланысты шығындарды қарастыруға болады. Бұл ретте мыналарды көздеу қажет: болжамды қызмет көлемі бойынша нақты үлестік шығындар, бақылауға арналған шығыстар, қаражаттың жұмсалыу тиімділігін тексеруге, орындалған жұмыстар көлемі туралы есептерді тексеруге, жұртшылықтың басқарушылар адал және тиімді жұмыс істейтініне сенуіне арналған шығыстар. Басты критерий әрқашан әлеуметтік маңызды нәтижелерге нақты қол жеткізу, қабылданған шешімнің азаматтардың заңды құқықтары мен мүдделерін қорғау міндетіне барынша сәйкес болуы керек.

Басқарушылық шешімдердің тиімділігіне әсер ететін бірқатар факторлар бар:

1. Басшының жеке бағалауы. Яғни ол маңыздылық, сапа, пайданың субъективті рейтингісін қамтиды. Шешім қабылдауға келетін болсақ, бағалау компас ретінде әрекет етеді, ол әрекетке балама нұсқаларды тандауға келгенде адамды дұрыс бағытқа бағыттайды. Әр адамның өз іс-әрекеттерін анықтайтын және шешімдерге әсер ететін өзіндік құндылықтар жүйесі бар. Мәдени айырмашылықтар да маңызды, дегенмен әр түрлі елдердің басшыларының құндылық бағдарларында ұқсастықтар бар. Кейбір мемлекеттер ұлттық құндылықтарды мемлекетті басқарудың жалпы жүйесіне негіз ретінде пайдаланады.

2. Шешім қабылдау ортасы. Оны басқару шешімдерін қабылдау кезінде ескеру әрқашан маңызды.

3. Ақпараттық шектеулер. Ақпарат — бұл белгілі бір адамдарға, проблемаларға, мақсаттар мен жағдайларға арналған мәліметтер. Ақпарат ұтымды шешу үшін қажет. Алайда, кейде дұрыс шешім қабылдау үшін қажет ақпарат қол жетімді емес. Ақпараттың құны басшылар мен орындаушылардың оны жинауға жұмсаған уақытын, сондай-ақ нақты шығындарды, мысалы, нарықты талдаумен, сыртқы консультанттарды пайдаланумен және т. б. байланысты болуы тиіс.

4. Теріс салдары. Басқарушылық шешімдер қабылдау көбінесе тиімді ымыраға келу өнері болып табылады. Біреуінің жеңісі әрдайым екіншісінің есебінен келеді. Шешім қабылдау проблемасы — пайда алу үшін кемшіліктерді плюстермен салыстыру. Көбінесе басшы қалаған нәтижеге қол жеткізілсе, қандай жағымсыз жанама әсерлерге жол берілетіні туралы субъективті шешім қабылдауға мәжбүр болады.

5. Шешімдердің өзара тәуелділігі. Мемлекетте барлық шешімдер бір-бірімен байланысты. Бір маңызды шешім жүздеген кішігірім шешімдерді қажет етуі мүмкін

Басқарушылық шешімдер қабылдаудың стандартты әдістері әлемге әйгілі және оларды ірі және трансұлттық компаниялар да, орта және кіші компаниялар да қолданады. Мұндай әдістер түсінікті және салыстырмалы түрде тиімді, бірақ жүз пайыздық нәтиже бермейді, өйткені олар көбінесе менеджердің талантына, оның уақытында бағдарлау және ең қолайлы әдісті жүзеге асыру қабілетіне, сонымен қатар жағдайдың өзіне байланысты. Сондықтан жағдайға қораптан тыс қарау керек, оған әртүрлі бұрыштардан қарау керек, яғни басқарушылық шешімдер қабылдаудың инновациялық әдістерін іздеу керек.

Инновацияны жаңа нәрсенің пайда болуы және бір жаңалық екіншісін тудыратын процесс ретінде қарастыруға болады. Технологияның өзгеруі жаңа өнімнің пайда болуына әкеледі, егер ол тиімді пайдаланылса, бизнес-процестерді ұйымдастыруды өзгертуді қажет етеді. Сайып келгенде, жаңа өнімдер жаңа нарықтардың қалыптасуына және олардың дамуына әкелуі мүмкін. Инновация ұғымының өзі практикалық және теориялық қызмет кезінде нарықта бұрын белгісіз болған жаңа нәрсені іздеуді көздейді. Демек, басқарушылық шешімдер

қабылдаудың инновациялық әдістерін бірінші болып қолданатын ұйым типтік әдістерді басшылыққа алатын бәсекелестерден артықшылыққа ие. Сондай-ақ, сирек кездесетін, оқшауланған жағдайлар бар, оларға штамптау әдістерімен жақындауға болмайды, өйткені олар сәтті болмайды. Бірегей жағдайлар ерекше қарсы шараларды қажет етеді. Құрылымдалмаған мәселелерді шешудің инновациялық тәсілдерінің ішінде мыналарды бөліп көрсетуге болады.

Mind management - ақыл-ой карталарын құру технологиялары. Бұл шешім қабылдаушыларда шығармашылық ойлауды дамыту тәсілі, сонымен қатар құрылымдалмаған тапсырмаларды шешудің тиімді технологиясы. Стратегияны әзірлеу, ортаның белгісіздігі жағдайында шешім қабылдау сияқты ақылды өнімді құру Mind management алгоритмін құрайтын бес кезеңді орындау кезінде тиімді болады. Бұл әдіс көптеген әртүрлі идеялардың генераторы болып табылатын ми шабуылын біріктіретін және мәселені шешудің болашақ бейнесін қалыптастыратын және шындыққа жанаспайтын баламаларды жоятын ақыл-ой карталарын жасауда тиімді.

Келесі стандартты емес әдіс - "Жол карталары" негізінде даму процестерін құрылымдау әдісі. Жол карталары - бұл болашақ технологиялардың, жаңа өнімдердің, нарықтардың, компаниялар үшін оқиғалардың салдары және т.б. туралы жалпы көзқарасты қалыптастыруға мүмкіндік беретін қадамдық іс-қимыл жоспары. Бұл әдіс мыналарды қамтиды: нарықты талдау, технологияларды зерттеу, өнімді бағалау.

Сондай-ақ, "Көгілдір мұхит" стратегиясына негізделген даусыз нарықтық аумақтарды құру әдісі бар. "Көгілдір мұхит" стратегиясын әзірлеу кезінде бәсекелестік артықшылықтарға назар аудару қажет емес, өйткені бәсекелестерден озу идеясы басым емес, тұтынушылар бағалайтын нәрсеге, өнімнің/өнімдер мен қызметтердің жаңа тұжырымдамасын әзірлеуге бағытталған. Бұл тәсіл тәуекелдердің әртүрлі түрлеріне негізделген, оны қазіргі заманғы ұйымдар үнемі көптеген қауіпті жағдайларға тап болатындай бағаламауға болмайды, олардың саны уақыт өте келе өсіп келеді.

Жоғарыда басқарушылық шешімдер қабылдау процесіне инновациялық тәсілдердің кейбір түрлері ғана келтірілген. Қазіргі уақытта көптеген компаниялар стандартты мәселелерді шешудің жаңа тәсілдерін табуға тырысады, бірақ кейде жеке болып табылатын мәселелерді шешу қажет, бұл шешім қабылдау инновацияларына деген қызығушылықты одан әрі арттыруды талап етеді.

Қорытындылай келе, басқару шешім қабылдау процесімен тығыз байланысты және онсыз өмір сүре алмайды деген қорытынды жасауға болады. Дұрыс шешім қабылдау проблемаларымен қатар, мұндай жағдайларды шешудің стандартты емес құралдары мен әдістерін қолдануды көздейтін ерекше жағдайларды шешу проблемасы бар. Сондықтан инновациялық әдістердің тақырыбы уақыт өте келе үнемі толықтырылып отырады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1.Асриянц, К.Г. Инновационные технологии в сфере государственного управления / К.Г. Асриянц, М.Р. Омарова, К.В. Рябых // Индустриальная экономика, 2021, № 4., С. 35-42.

2.Инновационные подходы к принятию управленческих решений : учебное пособие / Л.А. Трофимова, В.В. Трофимов., СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2012, 78 с.

УДК 33.331.1

РОЛЬ КОММУНИКАЦИИ В ОРГАНИЗАЦИИ

Айнабекова Нурай Шамшихановна

nurai.ainabekova@inbox.ru

Магистрант экономического факультета ЕНУ им. Гумилева, Астана, Казахстан

Научный руководитель – Молдакенова Е.К.

Организационные отношения включают в себя внутренние и внешние связи